

Non-formal Learning and Education
Неформално учене и образование

„СОФИЯ – УЧЕЩ СЕ ГРАД“ – МОБИЛЕН СЕМИНАР В ПОДКРЕПА НА НЕФОРМАЛНОТО УЧЕНЕ И ОБРАЗОВАНИЕ В ОБЩНОСТТА

Силвия Николаева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията представя концепцията и реализацията на мобилен семинар „София – учещ се град“. Форумът обединява поредица от 5 тематични семинара, проведени в периода април – ноември 2014 г., чрез които се открояват различните лица на съвременния град като пространство, ресурс и общност за неформално учене и развитие на всеки. Чрез този научно-практически форум бяха апробирани различни мобилни дейности и ресурси, позволяващи обмяната на опит, информация и взаимна подкрепа да надхвърли тесните рамки на проекта и да постигне разностранна устойчивост и добавена стойност. Анализът на обратната връзка от включените 81 партньорски организации и 489 участници показва, че инициативата е навременна, иновативна и изключително полезна за специалистите от всички обхванати бизнеси, просветни, културни и културно-просветни организации.

Keywords: non-formal learning and education, learning city, project, mobile seminar

Провокациите

Мобилният научно-практически семинар е първо издание и се организира от екип към Центъра за интердисциплинарни изследвания и иновации в неформалното образование (ЦИИНО). Асоциирани партньори са общо 81 организации за неформално учене и образование, повечето от които са членове на координираната от ЦИИНО – Национална мрежа „Неформално образование“. Събитията в годишния календар на семинара бяха посетени от 489 участници – студенти, докторанти, преподаватели във ВУЗ, работещи в градските музеи, библиотеки, театри, граждански организации, държавни и общински структури, бизнес организации.

Оперативната цел на форума бе да се даде тласък на развитието на инициативата „Учеши (се) градове“ в България, която е световна и европейска практика от 1990 г. насам, но в която страната ни до момента не е активен участник. На практика, възразждането на градските инициативи и концепции

за развитие, фокусирани върху града като място за социално съжителство, е символично продължение на модели и практики от древността, останали до нас чрез историята на градовете-държави. Днес то е актуализирано от обективните нужди на хората в градовете да развиват общностния си потенциал и да оптимизират използването на техния огромен ресурс, като по този начин подобряват собственото си живеене. Същевременно световните данни сочат, че урбанизираната среда и пространство за днешното човечество вече е типичната среда за живот, тъй като от 2008 г. насам в градовете по света живеят над 50% от хората, а към 2030 г. се очаква техният относителен дял да нарасне до 60%.

За проектния екип мотивираща роля изиграха и някои специфични за страната ни обстоятелства. От една страна, като членове на ЦИИНО, вече трета година ние работим по посока на неговата мисия, а именно „да съдейства за по-нататъшното развитие и утвърждаване на неформалното учене и образование като сфера на активни политики и практики в глобален, регионален, национален и локален контекст“ (*мисия на ЦИИНО*¹⁾). От друга, това е разбирането ни за необходимостта от консолидиране на наличните ресурси, хора и техния опит за общностна подкрепа на неформалното учене и обучение, за да ги направим по-видими и по-разпознаваеми както от гражданите, така и от специалистите. На практика, огромен брой организации от различни обществени сфери са професионално мотивирани или дори принудени да предлагат подкрепа на самостоятелното учене и образователни дейности на малки и големи, но връзките помежду им дори на градско равнище са нестабилни, епизодични и нерядко недостатъчно познати и признати. Ето защо поредицата от тематични мобилни семинари им даде възможност да се опознаят взаимно, да обменят опит и стабилизират усещането си за общностна свързаност в контекста на града.

Идеи и подходи

Преди всичко следва да се каже, че иновативността не бе водещата цел или очакван резултат. Определяща детерминанта при избора на работния подход и дизайн на форума бяха обективните нужди на хората да осъзнават както необходимостта, така и възможността за неформално учене и образование, които градът им предлага. Тази водеща парадигма обаче наложи директно да бъдат адресирани не самите потребители на образователни услуги и дейности в градски контекст, а хората и организациите, които ги създават и предлагат, но които също са недостатъчно познати и чийто труд среща доста скромно обществено признание и подкрепа. Същевременно се оцени като важно проектът да създаде възможности за многомерна комуникация, мобилност и разпространение на информацията, идеите, хората, ресурсите и практиките.

Така се стигна до оформяне на идея за макрорамката, съчетаваща следните принципи:

Принцип 1: Консолидиране на идеите, хората, организациите и опита, развиващи практическите измерения на града-училище

Постигането на тази холистична консолидация се реализира чрез подкрепа и популяризиране на техния опит, идеи и постижения. За целта се разработи тематична концепция, която в локален (софийски) контекст представлява в оптимална степен съществуващите политики, практики, организации и подкрепи, които в своята съвкупност представят холистичната визия за образованието като синергия на формални, неформални и аформални подходи, структури и среди (табл. 1).

Таблица 1. Концептуална рамка за консолидиране на идеи, хора, организации и практики

Консолидиране на:	Консолидиране чрез:	Консолидиране за:
Идеи	Свободен обмен на алтернативни идеи и визии за същността, целите и средствата на образованието.	Създаване на холистична визия за работещите парадигми в българското образование, разглеждано като синергия на формални, неформални и аформални измерения.
Хора	Създаване на столична секция към съществуващата Национална мрежа „Неформално образование“, която е неформално единение за сътрудничество и взаимна подкрепа на юридически и физически лица.	Формиране на общностна идентичност на ангажираните (заети, доброволци и клиенти) в града-училище.
Организации	Създаване на гъвкави асоциирани и проектни партньорства по тематични приоритети.	Постигане на по-ясна разпознаваемост и отговорност на стълбовете на града-училище.
Практики	Взаимно опознаване между съществуващите успешни практики в столичен контекст.	Формиране на общностна толерантност, откритост и отвореност към алтернативни лица и подходи в града-училище.

Принцип 2: Многообразие от статуси и роли на целевите групи

Принципът на консолидиране на идеи, хора, организации и практики наложени като основна целева група в проекта хората и организациите, които в

столичен (градски) контекст са ангажирани със съществуващите практики на неформално учене, обучение и образование. Същевременно, за да се постигне търсеното оптимално консолидиране на техните идеи, потенциал и опит, то включването им в семинара предполагаше създаването на отворен и гъвкав модел за легитимиране на техния статус и роли в проекта, избирайки между няколко основни вариации.

А) *Статут на периферни (частични) бенефициенти*, приписван на участвалите (по собствено желание) в единични събития от годишния календар на мобилния семинар, чиито *типични роли* са на слушатели, ползватели на ресурси и подкрепи, участници в дискусии, посетители на терен. Достъпът до такова участие бе напълно свободен за всеки заинтересован (без изисквана такса правоучастие), като за популяризиране на всяко събитие се използваха множество комуникационни канали – традиционни (чрез постери и плакати) и уеббазирани, формални (институционални) и неформални (междудличностни). Опитът да се наложи като практика предварителната регистрация на участието частично не проработи именно поради тази тотална отвореност на формата и отсъствие на финансова ангажираност на участниците (табл. 2).

Таблица 2. Годишен календар на мобилен семинар
„София – учещ се град“

Тематични семинари	Тематика	Събития, форми и дейности
Семинар 1	Здравословен начин на живот, здравно възпитание и култура	Публични лекции Презентации
Семинар 2	Музейни, библиотечни и арт образователни програми в града	Публични лекции и презентации Мобилни визити и маршрути Ателиета
Семинар 3	Медийни и дигитални образователни програми	Публични лекции Презентации Мобилни визити
Семинар 4	Приобщаващо образование	Презентации Мобилни визити
Семинар 5	Продължаващо професионално образование	Публични лекции и презентации Дистанционна видеопрезентация Мобилни визити
Заклучителен семинар		Презентации Видеосеминар

Б) *Статут на устойчиви бенефициенти*, приписван на взелите участие в голям брой семинари и събития от годишния календар на форума, чиито *типични роли*, освен на слушатели и ползватели, включват и проактивната морална и техническа подкрепа на екипа по време на публичните събития, инициатори на

допълнителни дейности, събития, инициативи в рамките на форума, на междуличностни контакти, като търсещи консултативна и методическа помощ, институционална подкрепа (препоръка). Тази група бенефициенти бе съзнателно развивана от проектния екип. За целта бяха разработени и апробирани два инструмента: портфолио на участника в семинара и сертификат за активно участие в семинара. В *портфолиото* се регистрира участието във всяко отделно събитие от годишния календар на семинара, официализирани чрез печата на ЦИИНО. *Сертификат* за активен участник в семинара бе предвидено да получат тези редовни участници, в чието портфолио са регистрирани най-малко 10 посетени събития.

В) *Статут на проактивни бенефициенти*, приписван на тези участници (периферни или устойчиви бенефициенти), които по своя инициатива заявяват желание да се включат в програмата на семинара със споделяне на свой опит и добри практики. Това на практика се случваше както на основата на предварителна заявка, така и в хода на самите събития, когато текущите дискусии изиграваха ролята на спонтанна провокация на желанието за споделяне у някои от участниците. Т.е. поетите от тях доброволни роли включваха не само „слушател“ или „участник“ в дискусиите и мобилни визити, но и „презентатор на собствен опит“. Тази група участници получиха също сертификат, удостоверяващ тяхното активно доброволно участие във форума.

Принцип 3: Многообразие от подкрепи на изследването

За всеки тип проект подкрепата – вътрешна и външна, е решаващ фактор за успех. В представеното тук изследване значимостта ѝ е двойка. От една страна, тя е необходимата предпоставка за стартиране и успешно приключване на дейността, така както това е за всеки друг проект. От друга страна обаче, привличането на широка подкрепа в случая е и инструмент за консолидацията на града-училище и неговите актьори и ресурси – дългосрочната мисия. Това обяснява огромното внимание, отделено на привличането на подкрепи и тяхната постепенна трансформация в съзнателни поддръжници на града-училище като мрежа на общността. Основните форми на подкрепа, които бяха потърсени и развити, включват:

А) *Обществена подкрепа*, получена от организации – членове на Националната мрежа „Неформално образование“, които още на етап подготовка предоставиха писма за подкрепа.

Б) *Финансова подкрепа*: УФ „Научни изследвания“, Факултет по педагогика, Студентски съвет.

В) *Подкрепа чрез асоциирано партньорство* – в такава роля влязоха над 80 организации.

Г) *Експертна подкрепа*, предоставена от наши и чужди специалисти, включени като консултанти, лектори, презентатори, домакини на мобилни визити, съорганизатори, ръководители на ателиета. Чуждестранните експерти, които участваха с презентации и лекции, бяха д-р Жан Гежел – експерт по европейски проекти, ръководил проект „Учещи градове“ в европейски контекст, и д-р Аджит Кулкарни – директор на Хомеопатичен институт в Сатара, преподавател в Хомеопатичен медицински колеж, Сатара, както и в различни магистърски програми за лекари хомеопати в Индия.

Д) *Логистична подкрепа* оказаха всички домакини на събитията, сред които специално място заемат Националният музей „Земята и хората“, който домакинства два от мобилните семинари, Българо-германският център за професионално обучение – Плевен, домакин на едnodневната мобилна визита в програмата на семинар 5, и БИТИЕ и АРИЗ 7, които осигуриха видеозаснемането на голям брой семинарни събития.

Принцип 4: Тематична синергия и многообразие

В програмата на мобилния семинар бяха обединени 5 тематични области на практики за неформалното учене и образование, които определиха и облича на петте семинара в календара на форума:

Първи семинар: Здравословен начин на живот и здравно възпитание (април)

Втори семинар: Музейни, библиотечни и арт образователни програми (май)

Трети семинар: Медийни и дигитални образователни програми (юни)

Четвърти семинар: Приобщаващо образование (юли)

Пети семинар: Продължаващо професионално образование (октомври).

Национален музей „Земята и хората“
– дом на събития от два мобилни семинара

Чрез този тематичен подбор бяха обхванати водещите приложни полета на неформалното образование у нас понастоящем, обединявайки хора и организации от различни обществени сфери – образование, социални дейности, култура, медии и бизнес.

Принцип 5: Добавена стойност

Проектният екип, едновременно с работата си по изпълнение на основните цели и дейности, развива паралелни подпомагащи инициативи и дейности, които улесняват стабилизирането на проектните резултати и ефекти, като същевременно разширяват каналите за популяризиране на проектната инициатива.

Такава роля например изигра осъщественото партньорство със списание „Педагогика“ във връзка с подготовката на тематичен брой „Неформално учене и образование“. Събраните материали от български и чуждестранни автори позволиха да бъде подготвен един самостоятелен брой (кн.7/2014 г.) и една специализирана рубрика (кн.8/2014 г.), представяйки общо 20 оригинални публикации. Сред авторите се отличават имената на европейски и световни авторитети в областта на неформалното образование и учене като Майкъл Осбърн, Алън Роджърс, Жауме Трила и Рене Кларихс. На заключителния семинар тези тематични издания ще бъдат представени специално.

Подобна добавена стойност носи и участието на шестима (при планиран предварително само един) членове на проектния екип в XIII конгрес на учещите градове в Барселона (13 – 16 ноември 2014 г.), на чието детайлно представяне ще посветим специален материал.

Семинар 1: Презентация на ас. Цветослав Николов

Формат

Избраният формат е **мобилен** научно-практически семинар с международно участие, тъй като по този начин се постига по-голяма автентичност на запознаването със съществуващите добри практики и постижения в различни области на неформалното учене и образование в градска среда. За участие в него бяха поканени чуждестранни експерти, вкл. такива с дългогодишен опит в инициативата „Учещи се градове“, което придаде на форума много по-голяма значимост и привлече по-широко внимание и участие в него.

Форматът „мобилен семинар“ бе замислен и реализиран като научно-практически форум, съчетаващ традиционни публични форми като постерни и компютърни презентации, ателиета и дискусии с *мобилни визити на терен, мобилни пешеходни маршрути и мобилни ресурси*. По този начин се търсеше по-органично съчетаване на споделянето на идеи и демонстрирането на практики в автентичен контекст. Вариантите на тяхното съчетаване при всеки от петте семинара бяха различни, което им придаваше уникалност на макродизайна и атмосферата.

Мобилните пешеходни маршрути бяха формати на учебни визити, реализирани по време на втория семинар. Те позволиха на участниците да се групират по интереси и заедно да посетят организации в избраната от тях сфера, за да се запознаят на място с техния опит. Така се реализираха паралелно три мобилни пешеходни маршрута: музеен, библиотечен и арт (табл. 2).

Семинар 5: Посещение в работилницата по дървообработване

Таблица 3. Мобилните маршрути по време на втория тематичен семинар „Музейни, библиотечни и арт образователни програми“

МОБИЛНИ МАРШРУТИ	ПОСЕТЕНИ ОРГАНИЗАЦИИ		
„Градските библиотеки като училища“	Университетска библиотека	Столична библиотека	Училищна библиотека 7. СОУ
„Музейни Приключения“	Университетски музей	Национален природонаучен музей – БАН	Национален църковен историко-археологически музей при Българска патриаршия
„Арт образование в града“	Театър „Алма Алтер“	Столичен куклен театър	Театър „София“

Мобилни визити: семинар 2 (Музей към Патриаршията)

Мобилните визити представляваха елемент от макродизайна на почти всички тематични семинари. Те бяха организирани като посещение в определена организация – асоцииран партньор на проекта, по предварително определен график. Тази форма бе необходима, за да бъдат включени и представени в програмата на семинара организации, чиито бази и практики са по-отдалечени и трудно достъпни. Т. напр. бяха посетени Военноисторическият музей, Политехническият музей, Народно читалище „Искра 1964“, Детска градина “Casa dei Bambini”, Четвърто студио на БНТ, Българско-германският център за професионално обучение в Плевен.

Семинар 3 (IV студио на БНТ)

Таблица 4. Програма на мобилната визита „София гостува на Плевен“ в БГЦПО – Плевен

10.10. (петък), 11:00 ч., БГЦПО – Плевен, ул. „Ал. Стамболийски“ 16
11.00 – 11.30 – Възможности за повишаване на професионалната квалификация , лектор: д-р Любов Попова
11.30 – 12.00 БГЦПО „Плевен“ – история и съвременност, лектор: Анелия Иванова, директор на Центъра
12.00 – 13.00 Обедна почивка
13.00 – 15.00 Визити по работилниците в Центъра, запознаване с практическо професионално обучение на терен, дискусии на място
15.00 – Закриване на форума

Мобилните ателиета, проведени в рамките на втория семинар „Музейни, библиотечни и арт образователни програми“, дадоха възможност на 8 организации и формации да представят своята дейност и иновации по един раздвижен и атрактивен начин (табл. 4).

Мобилните ресурси включват текстови, аудио- и видеофайлове с материали от петте тематични семинара, които бяха създадени и предложени за мобилно ползване от всички заинтересовани – както участници в семинарите,

така и всички заявили интерес, които не са имали възможност да присъстват лично. Създадените мобилни ресурси са на разположение на посетителите на сайта на ЦИИНО (www.ciino.eu), а така също и във филиалната библиотека на ФП, откъдето могат да бъдат разглеждани и селективно копирани на мобилни устройства и носители. По този начин се постига троен ефект от акумулирания чрез семинара опит и информация. Тук е мястото да кажем, че всичко това стана възможно благодарение на финансовата възможност да бъде поддържан сайтът на ЦИИНО и като онлайн платформа на проекта.

Семинар 2 – Мобилни ателиета по музикотерапия
и изобразително изкуство

Таблица 5. Мобилни ателиета, участвали в семинар 2

- **Приключения в музея „Земята и хората“**
- **Театър „Цвете“** – една творческа лаборатория
- **Музикално образование в концертните зали** – проф. Весела Желева представя образователните програми на квартет „Еолина“
- **Националният исторически музей** представя „Детски образователен център в музея“ – водещ: майстор-занаятчия Мариета Недкова, член на А.З.И.З. – 7.
- **Групова музикотерапия** – водещ: проф. д.п.н. Надежда Витанова
- **Университетската библиотека** представя – представяне на актуални академични заглавия в сферата на образованието и културата
- **Академия „Юнити“** – изкуство за малки и големи – водещ: Иво Паскалев, мениджър на „Юнити“
- **Книгоиздаване и образование** – издателска къща „Изток – Запад“ представя своите образователни заглавия и практики

От една страна, чрез тях стана възможно трайното архивиране на представените презентации, споделените добри практики и проведените дискусии в рамките на различните събития в семинара. От друга, тяхното създаване и разпространение позволява времето и пространството на проекта да надхвърлят формалните времеви и пространствени рамки на проекти и да се разширят до границите на активния интерес към тематиката от различните му публики. От трета страна, създадените ресурси се превръщат и в част от постоянния фонд на филиалната библиотека към Факултета по педагогика, което позволява те да бъдат използвани и за учебни и обучителни цели от студенти, преподаватели в Университета и обучители в партньорски организации.

Изводи

В края на една изключително интензивна година е логично и нормално да бъдат изведени множество полезни уроци и надежди за бъдещето. Радващото е, че тази равностойка за „Мобилен семинар „София – учещ се град“ е безспорно позитивна. Основанията за подобна увереност ни дава получената обратна връзка, старателно събирана по време на проектната реализация от всички участници във форума. Тя обаче е само един от източниците на обективни данни за неговата смисленост, навременност и резултативност. Не по-малко значими сигнали за успеха на проекта е и интензивността на породените в хода на проекта паралелни ефекти и стойност: вторични малки проекти, нови партньорства, разширяване на националната мрежа „Неформално образование“, повишеният интерес към уеббазираното присъствие и представяне на ЦИИНО и семинара и др.

БЕЛЕЖКИ

1. www.ciino.eu

**“SOFIA LEARNING CITY” PROJECT:
SUPPORTING THE NON-FORMAL LEARNING
AND EDUCATION IN THE COMMUNITY**

Abstract. This paper present the “Mobile seminar “Sofia learning city” project which was planned and implemented as an university project. Its key aim was to consolidate the efforts and experience of the social actors and experts in the area of non-formal learning and education in city context. The project team includes 12 members of the Centre for interdisciplinary research and innovation in non-formal education (CIRINO) – academic staff, B.A., M.A. and PhD students. The forum was designed and realized as a set of 5 thematic seminars covering key fields and organizations like museums, libraries, vocational/further education centres, leisure centres, media, NGOs, businesses etc. Thanks to the open format of the project (free of any charges or selection criteria) 81 organizations supported the project as associate partners and 489 participants attended the different activities in the project.

✉ **Prof. Dr. Silvia Nikolaeva**
Faculty of Education
Sofia University
15, Tsar Osvoboditel Str.
1504 Sofia, Bulgaria
E-mail: silvianikolaevabg@abv.bg